

bezain ustel, triste eta zoritzarrekoak, paradero txarrekoak denak ere; horrekin guztiarekin, historia goibel eta iluna kontatuko digula ematen du, eta zatika hala bada ere, beste zati-tan umore zoro, errotiko (ez erotiko) eta subertsiboa darabil Aingeruk, satira, fartsa eta karikatura abilki nahastuz. Batzuei ez omen zaie gustatu, eta nik ere ez dakit zergatik ote den: ala nik sentitu dudan konplizitatea sentitu ez dutelako, ala egileak darabilen euskara —Nafarroa Garaiko hizkeren arteko *koine* bat— hortik kanpoko irakurle batzuegana iristen ez delako. Merezi du ordea ahalengintzeak.

Azkenerako utzi dut urteko libururik garrantzitsuena: izan duen arrakastagatik, sortu dituen hizpideengatik, literaturatik harago doan eragin nabarmenagatik, Joxe Azurmendiren *Espainolak eta euskaldunak* da liburu hori. Honez gero ez naiz hasiko bere edukia azaltzen edo balioa azpimarratzen. Gogoeta bat hala ere: kultur erresistentzia frankismo-garaiko gauzatat dauka askok, haren aztarnek gaur arte iraun badute ere. Erroak askoz zaharragoak direla ikasi dugu hemen. Eta abarrek geroan ere luzatuko direla sumatzen dugu, Franco hil ostean jaiotako *Lubaki*-ko idazle berriak lekuko.

MIKEL UGALDE

EUSKARAREN POLITIKARAKO OINARRIZKO IRIZPIDEAK

Ale honetarako gaia aukeratzekoan gogoan izan ditut azken hilabeteotan gure gizartean gertaturikoak izan baitut beste gairen bati ekiteko tentazioa. Era askotako erabakiak hartu dira azken aldi honetan, ugariak dira herritarrak kezkarazten dituzten arazoak. Zeinek albora, esaterako, egungo ekonomia-kinka larria, bizitzen ari garen egoera, lege mailan Euskal Eskola Publikoari buruzko legeak izan dezakeen eragina, oraindik ikuskizun den erforma ren geroa, ikastolak aurrera begira eman beharreko erantzuna? Bada zer jorratua!

Gertaera bat aukeratzen hasi eta, Euskararen Aholku Batzordeak ekainean onartu zuen *Euskararen Politikarako Oina* -

rrizko Irizpideak (Euskararen Politikarako Oinarrizko Irizpideak. 5. Aholku Bilduma 1993ko urrian) txostenari heltzea erabaki dut, besteak beste, garrantzi handiko dokumentua delako, hurrengo urteetako euskalgintzan eragin handia izan dezakeelako, euskararen geroarekin zer ikusia dutenek gutxienez oso aintzat hartu beharreko lana delako. Gaurko honetan, bestalde, ez dugu txostenaren azalpen soila, edota agiri honen laburpen arrunta egiteko asmorik. Txostena bera irakurtzea da hoberena. Hemen Euskararen Aholku Batzordeak erabili dituen irizpideak, bizi izan dituen kezka eta horretara bultzatu duten arrazoiak biltzen ahaleginduko gara.

Hasieratik bertatik argi eta garbi utzi nahi dugu txosten hau ez dela hauspean gera daitekeen lana, ezta orain arteko koadernoak osatzeko soilik eskuratu beharreko alea ere. Irakurri, aztertu, eztabaidatu, baloratu, galbahetik pasa, osatu, garatu eta aberastu beharreko lana da. Are gehiago, txostenez eta irizpidez ongi hornitzen ari garen honetan, gisa honetako lan baten inguruan, iritziak bateratzeko, adostasuna lantzeko, elkarrizketa areagotzeko eta batez ere euskalgintzari lehenbailehen elkaturik ekiteko garaia iritsia dela azpimarratu nahi dugu. Donostiatik abiatu eta agian Urnietaraino, Ordiziaraino edota beharbada Zumarragara ere joan gaitezke elkaturik, abiapuntuan eta norabidean, hots, joko-zelai demokratikoan, ados jartzen bagara behinik behin.

OINARRIZKO IRIZPIDEAK NORENTZAT?

Euskararen Aholku Batzordearen zereginaren barruan kokatu behar da goiko galderaren erantzuna. Elkarrizketarako elkargune bezala sortu zen batzordea eta lehendakaria eta sailburuak, euskal gobernu osoa, dira irizpideon hartzaile zuzenak. Baina baita aldundietan, udaletan, unibertsitatean eta gainontzeko erakundeetan aginpidea dutenak ere. Horretaz gain, gogoan izan ditu batzordeak herrigintzan diharduten irakasle, enpresari, sindikari, sendagile eta, eguneroko lan eta ahaleginean, euskal gizartea, hots, berekin euskara izango duen gizartea eraikitzen diharduten guztiak; guztien elkarlana behar beharrezkoa baitu euskarak.

Txostena norentzat izango den aipatu eta gero, esan beharra dago batzordearen lanak gainontzeko beste lanen antza eta egitura duela. Lan hau egiteko izan diren arrazoiak bildu, hizkuntz normalkuntzaren inguruko zenbait definizioen inguruan argibideren bat edo beste eskaini eta ondoren euskalgintzan eginikoari begirada eman dio egungo egoeraren aurrean halako diagnostikoa egiteko. Ondoren gaur egun dauden premiak eta lehentasunak atzeman eta aurrerantzean euskararen aldeko politikan nondik nora jokatu behar den erabakitzeke irizpideak ematen ditu.

AGINTARIEK KONTUAN IZAN BEHARREKOA

Euskal Herri elebidun baten aldeko apustua egin dute Euskal Autonomi Elkarteko erakundeek eta batzordearen iritziz, elebidunez osatutako gizartea eraikitzea da euskararen etorkizuna ziurtatzeko biderik egokiena. Eta elebitasunaren gai hau gehiago garatzen du txostenak:

«Inoren eskubide demokratikoak ukatu gabe, erakunde ofizialen helburua gizartearen elebitasuna da; horren arabera, datozen urteetan ahalegin ofizialek euskararen aldeko ekintzak sustatu beharko lituzkete, euskara eta erdara hiritar guztien mintzaira erabilgarri amankomun bihurtu arte. Gaur eta hemen, elebiduntze orokor hau da herritar gehienek sostengu politikoa duen egitasmo onartu bakarra.» (10 or.)

Aurrerantzean landu beharreko hizkuntz politikaren ezauzgarriak aipatzerakoan, erakundearen arteko batasunaren eta koordinazioaren beharra aldarrikatzen du:

«Erakunde ezberdinen hizkuntz politika bateratu beharra ikusten du Euskararen Aholku Batzordeak; ez noski, erabakartasun itsua ezartzeko, baizik indarrak bildu, elkar sustatu eta kontraesan kaltegarririk gabe eta irizpide orokor bateratuekin, ahaleginak norabide berera gidatzeko.» (14 or.)

Koordinazio-beharra adierazterakoan lehentasunak ere aipatzen ditu batzordeak. Hara aurreraxeago zer dioen:

«Bateragintza honek, lehenik, Eusko Jaurlaritzako sail ezberdinetan aurkitu beharko luke bere eremua eta gero, aldundien, udalen eta herri-erakundearen beste antolamenduetan.» (14 or.)

Hizkuntz politika fermetasuna galdu gabe, baina era malgu eta egokitian, mamitzea gomendatzen zaie agintariei.

Balioespen-oharrak egiterakoan plangintza orokorraren beharra azpimarratuko du batzordeak:

«Plangintza gero eta orokorrago baten beharra nabaria gertatzen ari da; zenbat eta aitzinago egin, orduan eta nabariagoa. Edozein hirigintzak etxe, auzo, hiri oso eta guztion arteko zerbitzu eta eraketen kasuan bezalatsu, normalkuntzak ere familiaritate, lagunarte eta guztien arteko hizkuntzaren erabilereku eta funtzioen plangintza osoa egitea eskatzen du, atalez atal, alorrez alor, udalez udal aurrikusitako pausoak batera hartuz aurrera egiteko.» (16 or.)

Baliabideak bateratu beharra eta, etekinik hoberena eman dezaten, erakundeen egiturak egokitzeko premiak aipatzen dira txostenean. Gero eta erakunde eta teknikari gehiago ari da euskalgintzan eta beharrezkoa da bitarteko hauei ahalik eta etekinik handiena kentzeko pausoak ematea.

Bitartekoen sakabanaketa baino larriagozat jotzen du txostenak zenbait erakundetan nabari den axolarik eza. Ondoko pasarte luzeskoa den arren, merezi duelakoan, batzordeak hitzez hitz esandakoa jasotzen da ondoko lerrootan:

«Baliabideen sakabanaketa larria den arren, are larriagoa da hainbat erakundetan nabari den euskararekiko axola eza. Hizkuntzarekiko ardura berariaz eman ez zaien sail eta zuzendaritzetan, ez da gogoan hartu izan, sarritan, berorietako bakoitzak euskararen normalkuntzan izan ditzakeen zeregina eta lekua.» (17 or.)

Garrantzi handiko kontua da hemen aipatzen den hau, eta beharbada, ez da agintarien gaitza bakarrik izango. Badirudi euskararen ardura euskararen politika zuzendu behar duen idazkaritzaren, edo aldundietako jakineko zuzendariaren eta udaletxean horretaz arduratzen den zinegotzien kontua dela, industria, ekonomia, hirigintza, lan-mundu, garraio, osasun eta gainontzeko alorretako arduradunek inongo erantzukizunik ez balute bezala. Badirudi normalkuntzarena euskarazko teknikarien egitekoa dela eta, zenbaitetan, gainontzeko langileak hortik libratzeko buldaren jabe direla. Herri-administrazioetan eta, oro har, gizartean hizkuntzarekiko ardurak horrela

banatzen diren bitartean euskarak ez du bere normalkuntza erdietsiko.

Hurrengo urteotako hizkuntz plangintzaren arrasto nagusiak marrazterakoan, nahitaezkoa da elkarbizitza sustatzea, bes-teri ezer eskatzen hasi aurretik nor bere etxetik hastea, politizazioa baztertea, hainbat gatazkaren loturatik askatzea, jarrera positiboak eragitea, legea garatu eta legezko bideak erabiltzea, giza baliabideak zaintzea, tokian tokira egokitzea, euskalgintzarako mankomunitateak sortzea eta hizkuntzaren aldeko lana baliostatzea.

Lehen atal hau amaitu aurretik, oso kontuan hartzekoa da herri-administrazioen euskalduntzeari buruz Euskararen Aholku Batzordeak dioena:

«Funtzionariak euskalduntzeko plangintzak baditu bere onarpen tekniko-politikoak eta, eman nahi zaion abiada hobetzeko, elkarriketa politikoa ere burutu da. Esan beharra dago, administrazioarekiko euskaldunen harremanak ez direla oraindik hizkuntz berdintasunera iritsi, ezta hurrik eman ere, eta hori lortzeko legeak eta arauak ez direla aski izango. Beti beharko da politikarien konpromezu lehiatsua, langileen erantzun ona eta gizartearen eguneroko eskea eta unean uneko hizkuntz hautapena.» (26 or.)

HERRI-ERAKUNDEEI DAGOKIENA

Agintaritzak ez du euskara eta euskalgintza agortzen. Herri-administrazioez gain, badira oso kontuan hartu beharreko erakunde eta taldeak, herri bakoitzean normalkuntzarekin zerikusi zuzena izan dezaketenak. Gogoan izan ditu Euskararen Aholku Batzordeak.

Aurrera jarraitu baino lehen diogun herri-erakundearen esanahia era zabalean hartzen dela, herri mailan diharduten erakunde, elkarte eta taldeak aipatu nahi direla batipat.

Txostenaren hasieratik bertatik gogoan dauzka batzordeak herri-erakundeak eta herritarrak. Hizkuntzaren normalkuntza gizartearen normalkuntzaren baitan errotzen da. Funtsean euskaldungoari gizarte adeitsua ekarri nahi dio normalkuntzak eta, aldi berean, Euskal Herriko hiritar guztiei elkarrekin, lagunarte edo gizarte egituratuagoa, aberats eta eramangarriagoa sortzeko aukera eman nahi die.

«Inoiz gatazkarik sor daitekeen arren, funtsean, hizkuntzen trataera sozio-politiko egoki bat lantzeko eta gizarte-oreka aberatsago eta helduagoetara iristeko lanabesa da, Euskararen Aholku Batzordearentzat, hizkuntz politika. Azken batean, lasaibiderik gabeko gatazka soziolinguistikoen irtenbide eta zuzengarri izan nahi du. Kontuan izatekoa da hizkuntz gatazka gehienetan gizarte gatazkaren ondorioa izan ohi dela, eta ez eragile. Hizkuntz politika gizarte orekatsua lortzeko lanabesa izan daiteke.» (9 or.)

Herrietako erakundeak gogoratzerakoan, berariaz aipatzen du alderdi politikoen erantzukizuna:

«Hizkuntz politikarako alderdi politikoez dituzten egitarau lan-duak ere indar-biltzaile izan litezke euskararen normalkuntza segurtatu eta berau gatazka gaiztorik gabe bideratzeko. Euskararen Aholku Batzordeak ezin du aiantzi alderdien erantzukizuna, ezta datozen urteetan zeregin honetan erakunde politikoei dagokien lekua ere.» (12 or.)

Badira, ordea, beste indar batzuk ere, hizkuntz normal-kuntza erdiesteko kontuan hartzekoak:

«Bestalde, bada guztiz oinarritzkoa den bitarteko bat: gizartetik bertatik datorren indarra. Izan ere herri-administrazioetan errotutako erakundeez gain, oso aintzat hartzekoak dira gizarte-bizitzan euskalgintzan diharduten elkarte eta taldeak. Hauen lankidetzarik eta lanik gabe ezinezkoa izango zaio normalkuntzari helbururaino iristea.» (12 or.)

Guztion ahaleginaren beharra izango du euskarak: gizartearen borondatea, erakundeen adorea eta zuhurtzia. Halaz ere zuhurtziaren aitzakian inoiz gertatzen den epelkeria eta adorearen izenean erakusten den ahoberokeria salatzen ditu txostenak:

«Gizartearen borondateak eta erakundeen zuhurtziak eta adoreak erakutsiko dute, hizkuntzaren bidegurutze historiko honetan, egin beharko diren ahaleginen neurria. Normalkuntza bideratzeko dena beharko baita: guztion borondatea, eta gidarien adorea eta zuhurtzia. Zenbaitetan, ordea, gidarietako askok administrazioan, alderdi politikoetan, gizarte-indarretan zuhurtziaren izenean epel jokatzen dute hizkuntza kontuetan eta beste zenbaitek adorearen izenean ahobero.» (13 or.)

Herri-administrazioak, erakundeek bezala, baditu bere mugak. Eskola bakarrik, esaterako, ez du Hizkuntza Biziberritzeko Saioan (ingelesez *Reversing Language Shift*-ean) helburua lortuko. Hezkuntz sistemak bakarrik ez du erabateko erabakiortasunik. Ekintza eta erantzun osagarriak eskatuko ditu, beraz.

Gizarte-indarren zereginari honako pasarte hau eskaintzen dio batzordeak:

«Gizartearen zereginetara pausoa emanez, urte batzuetako esperientziak nahiko ongi erakutsi ditu erakundeek hizkuntz politikarako dituzten balioak, mugak eta ezinak. Horregatik, erakundeen hizkuntz politikaren premia eta gidaritza politiko orokorra batere gutxietsi gabe, ondoko urteetan hizkuntzaren normalkuntzan gizarte-indarrek gero eta eragin biziagoa izan beharko dutela dirudi. Gogoratu besterik ez dago, adibidez, familiak duen betidaniko hizkuntzaren transmisio-indarra, profesionalek euskarari eman diezaioketen itzala, sindikatu eta enpresari-elkarteek lan-munduan egin dezaketena, aurrezki-etxe eta banketxeetan hizkuntzari egin lekioketen lekua, etab.» (18 or.)

Lehenago aipatutako elkarteez gain, garrantzi berezia du normalkuntzaren alorrean erlijioaren inguruko erakundeek, eta bereziki eliza katolikoak, egin dezaketena. Erlijio-elkarteek ere, halaber, hizkuntz politikaren bat egin beharrean aurkitzen direla aitortu ondoren dei bizi bat luzatzen die Euskararen Aholku Batzordeak:

«Eremu honetako arduradunei —eta jendearengan duten itzal handiagatik, katolikoei bereziki— dei bizia egin nahi zaie, berek ere normalkuntza orokorraren barnean euskararen aldeko politika lehiatsuagoa egin dezaten, aspaldidanik erakutsi izan duten ahaleginaren ildotik.» (28 or.)

HERRITARRON EZINBESTEKO ERANTZUNA

Hiztunaren baitan oinarritzen da euskararen politikan egin beharreko bidea. Euskaldunek euskarari eutsi dioten neurrian iritsi da bizirik gaurdaino euskara eta euskaldun bakoitzak erabiltzen eta segida ematen dion heinean jarraituko du bizirik gerora ere. Garrantzi handikoa da agintarien jarduna, eraginkorra herri-elkarteen erantzuna eta ezinbestekoa herri-

tarren leialtasuna. Euskararen Aholku Batzordeak, euskararen etorkizuna dela eta, zer esana baduten neurrian, herritarrei zuzendu nahi izan die txostena. Ahaztu ezinezkoa da euskararen alde egin daitekeen politikak herritarren gehiengoaren sostengua behar duela, ahal dela adostasunera joz eta, besterik ezean, joku-zelai demokratikora:

«Hizkuntzen egoeran zerikusirik dutenen eta hiritar guztien adostasuna irabaztea eskatzen du normalkuntzaren zereginak, betiere erabateko adostasunaren utopian erori gabe. Ahalik eta irekitasun zabalenarekin bilatu behar da hiritarren adostasuna; batasun osoa lortzerik ez den kasuetarako, ordea, sistema politikoak baditu adostasuna eragin eta lortzeko berezko eta ohizko bideak, eta hizkuntz politikak etenaldi alferrik izan ez dezan, erabili behar dira.» (13 or.)

Euskalduna bera da euskalgintzaren giltzarri. Hizkuntza erabiltzen den neurrian, euskarazko zerbitzuak eskatzen diren neurrian, administrazioa euskaraz hurbiltzen garen tamainan, euskararen aldeko politikak babesten ditugun heinean, egunerokotasunean errotu ahala, egingo du aurrera euskararen normalkuntzak. Azken urteotan gurasoen erantzunari eta eskolarneraginari eskerrak, handituz doa euskara ezagutzen dutenen kopurua. Orain artean lorturikoak, ordea, atzera egin dezake lan-munduan, esaterako, euskarak aurrera egiten ez badu. Ezin daiteke, beraz, jokoa irabazia dagoenik esan, herritar bakoitzak izango du azken hitza.

EUSKALGINTZAREN LEHENTASUNAK

Euskararen politikarako, erabakiak hartu ahal izateko, adostasunerako ala eztabaidarako, landu du Euskararen Aholku Batzordeak bere txostena. Ez noski, apalean baztertua hautsak estaltzeko. Erabakiak hartzeko erabilgarria izan dadin, lehentasunak ere azaldu nahi izan ditu batzordeak, zer, non, noiz eta nola egin erabaki ahal izateko. Izan ere oinarriko irizpideetan batera etor gaitezke, baina erabaki zehatzak hartu behar direnean, sortu ohi dira eztabaidak. Ibili-ibilian lehentasunak erabakita uztea komeni baita.

Batzordearen iritziz, belaunez belaun transmisioa ziurtatu denari eskerrak irau du euskarak. Transmisioaren emaitza

jaso dugunari eskerrak gara euskaldun gehienak. Seme-alabak euskaraz hazi eta hezitzeko erabakietan ziurtatzen da euskararen geroa neurri handi batean. Horixe da euskararen politikak arreta handiz zaindu behar duen gunea. Senitartearen eta familiaren baitan euskarari ematen zaion segidak izango du aurrerantzean ere lehenetasuna.

«Familia da hizkuntz transmisiorako oinarri-oinarriko lehen gunea, beronek bermatzen baitu hizkuntzaren jarraipena belaunez belaun. Sendiaren euskalduntasunik gabe, beste transmisio-lagungarriak (eskola, komunikabideak, administrazioa, etab.) beti hutsetik abiatu beharko luketen makinak izango lirateke; berebiziko ahaleginak egin ondoren, ezin izango lukete tamaina bereko emaitzarik lortu.» (21 or.)

Batzordeak dioen bezala, transmisioa ziurtatzearekin batera, lehenetasun osoa eman behar zaio ohizko euskal eremuetan euskararen erabilerrari eusteari. Egoerak aldatu ahala, garrantzi handia emango zaio euskara bera gaurkotze eta eguneratzeari.

Transmisioaren zeregina ez da euskaldunen eremura mugatuko, aintzakotzat hartuko baita erdaldunek euskara ikasteko duten eskubidea eta laguntza berezia eskainiko batez ere elebiduntzeko abiapuntua zailagoa dutela jakinik.

Eskolaren lanak ere aurrera jarraitu behar du euskararen onerako baina, lehenago esan bezala, eskolara mugatu gabe. Izan ere kontu jakina da eskolak bakarrik ez dakarrela gizarteko hizkuntz ohitura praktikoen iraulketarik (ezagutzak eta erabilerrak ez dute neurri berean aurrera egin); hizkuntzaren ezagutza-maila alda dezake eskolak, ez hainbeste erabilpena. Ez da ahaztu behar, bestalde, eskolako hizkuntz normalkuntzak gizartearena duela helburu.

Transmisioaren eta eskolaren aipamenak gazteriarena dakar. Gaztea da euskal transmisioaren berriazko katebegia. Gazteek elkarrekin euskaraz egiten badute euskararen bizi-iraupena ziurtatuko dute. Euskararen politikaren ikuspuntutik arreta berezia zor zaie gazteek euskaraz egin dezaketan gune eta ekin-tzei.

Beste hainbat alor ere kontuan izan ditu Euskararen Aholku Batzordeak: komunikabideetako euskararen kalitatea ziurtatu beharra, euskalduntze-alfabetatze ahaleginak egoera berrie-

tara egokitzearena, herri-administrazioak egin duen apustua, kultur baliapideen erabilera eta hizkuntza bera lantzeko zeregina. Halaz ere, erronka lan-mundua irabazi beharrak kezkarazten du batzordea:

«Egungo lan-mundua urrun dago oraindik euskaratik, eta jakina da ez dela normalkuntzarik izango, eremu hau euskararentzat berreskuratu gabe. Eremu honek duen garrantziagatik, beharrezkoak dira bertako hizkuntz egoeraren ezagutza hobea, izandako esperientzien ebaluaketa eta plangintza aukerakor bat egin eta betetzea. Euskararen geroa hor jokatu da neurri handi batean.» (27 or.)

Argi dago: euskarak ezin du bere buruaren jabe izan, lan-mundurik gabe.

AMAIERA GISA

Euskararen Aholku Batzordeak euskararen politikarako oinarrizko irizpideak aztertuz eman dio amaiera denboraldi honetako bere jardunari. Lehendik ere beste lan batzuk eginak, eta argitaratuak ditu baina oraingo hau da, bere muga eta guzti, txostenik garrantzitsuena.

«Txostenak egitea eta kontsejuak ematea ondo zegok, baina zerbaitetarako balioko al dik guzti honek?» galdetu zidanari ere nire erantzuna eman nahi diot labur-labur. Baikorra naiz eta dokumentu honek bere eragina izango duelakoan nago.

Agintariei dagokienez oso serio hartu behar duten kontua da. Erakundeak sendotzea, babestea, defendatzea da agintari batentzat lehenetariko eginkizuna. Erakundeekiko sinesgarritasunari eutsi nahi bazaio finkatu eta tinkotu egin behar dira erakundeak. Eta Euskararen Legeak horrela eskatuta, Euskararen Aholku Batzordea erakundeen baitan sortua da. Zintzo jokatu nahi duen agintariak ezingo ditu batzordearen esanak, jaramonik egin gabe, alde batera bazterturik utzi. Ados ala desados egonagatik dokumentu honetan esandakoak aintzat hartu beharko ditu. Ahalegin berezi bat egin beharko du euskarak sarritan aurkitu ohi duen semaforo horiak, gorrira aldatu ordez, berdean ipini eta euskararen ibilbidea eragotzi ez dezan. Euskarari eman beharreko erantzuna ez du agintariak arazo

gisa hartu behar herrigintzari zuzenean dagokion eginkizun gisa baizik.

Politikagintzan erabili beharreko hizkera planteatu beharko du alde batetik, eta euskararekin erabili beharreko politika bestetik. Euskara bera ezezik, erakundeen sinesgarritasuna dago jokoan.

Baikorra naiz euskalgintzan diharduten talde, elkarte eta erakundeek jarrera gero eta irekiago erakusten dutelako, handik eta hemendik aurkeztutako proposamenak aztertzeke eta eztabaidatzeko prest daudelako, elkarlanaren beharra gero eta nabariagoa delako eta oinarrizko irizpideok osatu eta hobetzeko bitarteko gisa gizarteratzen direlako.

Herritarrek ere gero eta erantzun zuzenagoa emango diote euskalgintzari. Besteren esperantzan egon ordez, norberak heldu beharko dio normalkuntzaren erantzukizunari. Transmisioaren kontua, hizkuntzari eman beharreko segida, euskararen erabilera ez ditu ez agintariak ez erakundeak bakarrik bideratuko. Familian eta lagunartean egiten den ahaleginak, euskarazko zerbitzuak eskaintzeko emandako pausoak, ahalik eta gehien euskaraz bizitzeko erabakiak bakarrik salba dezake hizkuntza. Euskara ez du euskarazko irakasleak, euskarazko kazetariak edota euskaratik bizi denak bakarrik aurrera aterako. Herritarrak inplikaraziko dituen plangintza eskatzen du normalkuntzak.

JOSEMARI VELEZ DE MENDIZABAL

IZANGO OTE GARA GAI?

«*Bonum ex integra causa. Malum ex quocumque defectu*» esaten du, apaiz izateko zorian egon zen adiskide batek, hilkorrok edozein gai epaitzeko orduan ohi darabilgun mekanismo herrena kritikatu nahi duenean. Eta aforismo klasiko horren adierazpenera hurbilduz, badirudi egia dela gauza bat ontzat har dezagun bere osotasunean izan behar duela eta, ordea,